स्वास्थ्य_बीमा_ऐन_२०७४

English title: Health Insurance Act, 2017

स्वास्थ्य बीमा ऐन, २०७४ । प्रमाणीकरण तथा प्रकाशति मति। २०७४ । ०७ । ०१ । संशोधन गर्ने ऐन । १. नेपालको संवधिान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ २०७५ । ११ । १९ । २. सुशासन प्रवर्धन तथा सार्वजनकि सेवा प्रवाह सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०८१ २०८१ । १२ । १८ । संवत् २०७४ सालको ऐन नं. ४२ । स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको ऐन । प्रस्तावनाः गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने नागरकिको अधकिारको संरक्षण गर्न, स्वास्थ्य बीमाद्वारा पूर्व भुक्तानीको माध्यमबाट बीमतिको आर्थकि जोखमि न्यूनीकरण गर्न तथा स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको दक्षता र जवाफदेहीता अभविृद्धि गरी स्वास्थ्य सेवामा आम नागरकिको सहज पहुँच सुनश्चिति गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, । नेपालको संवधिानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजमिको व्यवस्थापकिा-संसदले यो ऐन बनाएको छ । परचि्छेद-१ । प्रारम्भकि । १. संक्षप्ति नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “स्वास्थ्य बीमा ऐन, २०७४” रहेको छ । (२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ । २. परभिाषा: वषिय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,- । (क) “अध्यक्ष” भन्नाले बोर्डको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ । (ख) “कार्यकारी नर्देिशक” भन्नाले दफा २० बमोजमिको कार्यकारी नर्देिशक सम्झनु पर्छ । (ग) “कोष” भन्नाले दफा २७ बमोजमिको स्वास्थ्य बीमा कोष सम्झनु पर्छ । (घ) “तोकएिको” वा “तोकएि बमोजमि” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नयिममा तोकएिको वा तोकएि बमोजमि सम्झनु पर्छ । (ङ) “परविार” भन्नाले स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने व्यक्तकिो एकासगोलको पति पत्नी, बाबु, आमा वा सौतेनी आमा, दाजु, भाइ, ददिी, बहनिी, छोरा, छोरी, बुहारी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, नाति वा नातनिी सम्झनु पर्छ र सो शब्दले पुरुष वा अववाहति महलिाको हकमा नजिको बाजे, बज्यै तथा ववाहति महलिाको हकमा नजिको सासु, ससुरा समेतलाई जनाउँछ । (च) “बीमति” भन्नाले स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा सहभागी भई योगदान रकम (प्रमियिम) भुक्तानी गर्ने परविार सम्झनु पर्छ । (छ) “बोर्ड” भन्नाले दफा १३ बमोजमिको स्वास्थ्य बीमा बोर्ड सम्झनु पर्छ । (ज) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार, नेपालको संवधिान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधति । स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय सम्झनु पर्छ । (झ) “योगदान रकम (प्रमियिम)” भन्नाले स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा सहभागी भए बापत बीमतिबाट प्राप्त रकम सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो बीमतिको तर्फबाट नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार, कुनै व्यक्ति वा सङ्गठति संस्थाले भुक्तानी गर्ने रकम समेतलाई जनाउँछ । (ञ) “सदस्य” भन्नाले बोर्डको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले बोर्डको अध्यक्ष र सदस्य-सचविलाई समेत जनाउँछ । (ट) “सेवा” भन्नाले दफा ५ बमोजमि बीमतिले प्राप्त गर्ने सेवा सम्झनु पर्छ । (ठ) “सेवा प्रदायक” भन्नाले सेवा उपलब्ध गराउन बोर्डसँग सम्झौता गर्ने देहायको कुनै स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ :- । (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय सरकारबाट सञ्चालति अस्पताल, स्वास्थ्य प्रतष्ठिान, शक्षिण अस्पताल, प्राथमकि स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, शहरी स्वास्थ्य क्लनिकि वा इकाई, ।

(२) नजीस्तरबाट सञ्चालति अस्पताल, शक्षिण अस्पताल, नर्सङि्ग होम, पोलक्लिनिकि वा क्लनिकि, । (३) सामुदायकि, सहकारी, गैरसरकारी सङ्घ संस्थाबाट सञ्चालति अस्पताल, शक्षिण अस्पताल, नर्सङि्ग होम, पोलक्लिनिकि वा क्लनिकि, । (४) फार्मेसी वा नदिानात्मक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने संस्था, । (५) आयुर्वेद अस्पताल, होमयिोप्याथी, अकुपञ्चर उपचारका अस्पताल वा प्राकृतकि चकित्सालय, । (६) स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने तोकएि बमोजमिका अन्य स्वास्थ्य संस्था । (ड) “स्वास्थ्य बीमा” भन्नाले सेवा प्राप्त गर्नको लागि बीमतिले परचि्छेद-२ बमोजमि गर्ने स्वास्थ्य बीमा सम्झनु पर्छ । परचि्छेद-२ । स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम । ३. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने: (१) प्रत्येक नेपाली नागरकि स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुनु पर्नेछ । (२) नवजात शशिु, बालबालकिा, जेष्ठ नागरकि, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा अशक्तलाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध गर्नु नजिको संरक्षक तथा अभभिावकको कर्तव्य हुनेछ । (३) वृद्धाश्रम, अनाथालय, बाल सुधार गृह लगायतका संस्थाहरूमा आश्रति व्यक्तलिाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध गर्नु त्यस्तो संस्थाको व्यवस्थापकको कर्तव्य हुनेछ । (४) प्रचलति कानून बमोजमि राष्ट्र सेवक माननि व्यक्ति तथा वैदेशकि रोजगारीमा जाने कामदारको परविारले स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुनु पर्नेछ । (५) प्रचलति कानून बमोजमि स्थापना भएका तोकएिका संस्थाले सो संस्थामा कार्यरत व्यक्तलिाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध गराउनु पर्नेछ । (६) यस दफा बमोजमि स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने परविारलाई बोर्डले तोकएि बमोजमि स्वास्थ्य बीमा लेख जारी गर्नेछ । (७) उपदफा (६) बमोजमिको स्वास्थ्य बीमा लेखमा बीमतिले प्राप्त गर्ने सेवा, सेवा उपयोग गरे बापत बुझाउनु पर्ने योगदान रकम लगायतका वषिय समावेश हुनेछन् । ४. परविारलाई इकाई माननि: (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने प्रयोजनका लागि परविारलाई इकाई माननिेछ । (२) उपदफा (१) बमोजमि स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने प्रक्रयिा सम्बन्धी व्यवस्था तोकएि बमोजमि हुनेछ । ५. सेवा: (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम अन्तर्गत देहायको सुवधिा प्रदान हुनेछ :- । (क) योग, पोषण शक्षिा, बानी व्यहोरा सुधार, मनो-सामाजकि परामर्श जस्ता प्रवर्द्धनात्मक सेवा, । (ख) खोप, परविार नयिोजन, सुरक्षति मातृत्व जस्ता प्रतकिारात्मक सेवा, । (ग) बहरिङ्ग, भर्ना

उपचार, आकस्मिक, शल्यक्रिया, औषधि, स्वास्थ्य सहायता उपकरण जस्ता उपचारात्मक सेवा, । (घ) निदानात्मक वा पुनरुत्थापना सम्बन्धी सेवा, । (ङ) एम्बुलेन्स सेवा, । (च) तोकिए बमोजमिका अन्य सेवा । (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिलाई निःशुल्क रूपमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा तथा प्रचलित कानून बमोजमि पाएको कुनै स्वास्थ्य सेवा लिन बाधा पुगेको मानिने छैन ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनको लागि "आधारभूत स्वास्थ्य सेवा" भन्नाले नेपाल सरकारले तोके बमोजमिको स्वास्थ्य सेवा समझनु पर्छ । ६. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा समावेश नहुने सेवा: स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम अन्तर्गत देहायको सेवा समावेश हुने छैन :- । (क) तोकिएको मूल्य भन्दा बढी रकमका चस्मा, श्रवणयन्त्र लगायतका स्वास्थ्य सम्बन्धी सहायक यन्त्र, । (ख) प्लास्टिक सर्जरी, । (ग) कृत्रिम गर्भधान सेवा, । (घ) तोकिए बमोजमिका अन्य सेवा । ७. योगदान रकम तथा सह-भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था: (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुँदा लाग्ने योगदान रकम, सह-भुक्तानी तथा भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजमि हुनेछ । तर योगदान रकम वार्षिक आय समेतको आधारमा तोकिनेछ । (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारले आर्थिक रूपले विपिन्न तथा गरिबि लगायतका लक्षित वर्गको योगदान रकम बापतको रकम तोकिए बमोजमि व्यहोर्नेछ । ८. स्वास्थ्य बीमा सुविधाको प्रयोग: बीमितिले यस ऐन बमोजमि प्राप्त गरेको स्वास्थ्य बीमाको सुविधा आफैले मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ । ९. बोर्डसँग समझौता गर्नु पर्ने: (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहने सेवा प्रदायकले तोकिए बमोजमि बोर्डसँग समझौता गर्नु पर्नेछ । (२) उपदफा (१) बमोजमि गरिने समझौतामा उल्लेख गर्नु पर्ने विषय, सेवा प्रदायकले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा पूरा गर्नु पर्ने मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजमि हुनेछ । (३) उपदफा (१) बमोजमि समझौता भएपछि सेवा प्रदायकले समझौता बमोजमिको सेवा बीमितिलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । (४) उपदफा (१) बमोजमि गरिएको समझौताको अवधि पाँच वर्षको हुनेछ । (५) उपदफा (४) बमोजमिको अवधि समाप्त हुन भन्दा तीन महिना अगावै सेवा प्रदायकले समझौता नवीकरण गर्नु पर्नेछ । (६) सुशासन प्रवर्धन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०८१ द्वारा थप । प्रथम सेवा विन्दुको प्रयोजनको लागि प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तीमा एउटा सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्था रहने गरी बोर्डले समझौता गर्नु पर्नेछ । स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि "प्रथम सेवा विन्दु" भन्नाले बीमितिले सर्वप्रथम स्वास्थ्य सेवा लिनको लागि बोर्डले तोकेका सरकारी स्वास्थ्य संस्था समझनु पर्छ । १०. स्वास्थ्य सेवा लिनु पर्ने: (१) बीमितिले दफा २ को खण्ड (ठ) को उपखण्ड (१) बमोजमिको स्वास्थ्य संस्थाबाट स्वास्थ्य सेवा लिनु पर्नेछ । (२) उपदफा (१) बमोजमिको स्वास्थ्य संस्थाले बीमितिलाई आवश्यक सेवा उपलब्ध गराउन नसक्ने भएमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी त्यस्तो सेवा उपलब्ध हुने स्वास्थ्य संस्थामा पेषण गर्नु पर्नेछ । (३) उपदफा (२) बमोजमि पेषण भई आएका बीमितिलाई सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले प्राथमिकिताका साथ सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ । (४) स्वास्थ्य सेवा लिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजमि हुनेछ ।

११. भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था: बोर्डले सेवा प्रदायकबाट प्रदान भएको सेवा बापतको भुक्तानी देहायको आधारमा गर्नेछ :- । (क) क्यापिटेसन शुल्क, । (ख) प्रति केस रकम (केस रेट), । (ग) प्रति सेवा शुल्क, । (घ) तोकिए बमोजमिका अन्य उपयुक्त आधार । १२. समझौता रद्द गर्नु पर्ने : (१) दफा ९ बमोजमि बोर्डले सेवा प्रदायकसँग गरेको समझौता देहायको अवस्थामा रद्द गर्नेछ :- । (क) नजिले दफा ९ को उपदफा (५) बमोजमिको अवधिभित्र समझौता नवीकरण नगरेमा, । (ख) नजिले समझौता अनुसार बीमितिलाई सेवा प्रदान नगरेमा, । (ग) नजिले समझौतामा उल्लखिति शर्त बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा, । (घ) नजिले पालना गर्नु पर्ने राष्ट्रिय उपचार पद्धति नअपनाएमा, । (ङ) नजिले झुट्टा कागजात वा विविरण बनाई भुक्तानी माग गरेमा, । (च) बोर्डले निर्धारण गरेका मापदण्ड वा सेवाका अन्य शर्त पालना नगरेमा, । (छ) तोकिए बमोजमिका अन्य आधारमा । (२) उपदफा (१) बमोजमि समझौता रद्द गर्नु अघि बोर्डले सम्बन्धित सेवा प्रदायकलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासबि मौका दिनु पर्नेछ । परिच्छेद-३ । बोर्डको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार । १३. बोर्डको गठन : (१) स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी काम कारबाही गर्न एक स्वास्थ्य बीमा बोर्ड रहनेछ । (२) बोर्डको गठन देहाय बमोजमि हुनेछः- । (क) नेपाल सरकारद्वारा नियुक्त व्यक्ति- अध्यक्ष । (ख) मन्त्रालयले तोकेको सो मन्त्रालयको सहसचिव स्तरको अधिकृत, - सदस्य । (ग) सहसचिव, नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय - सदस्य । (घ) सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव प्राप्त गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनित गरेका कम्तीमा दुई जना महिला सहित तीन जना - सदस्य । (ङ) बीमितिहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनित गरेका एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य । (च) कार्यकारी निर्देशक - सदस्य-सचिव । (३) उपदफा (२) को खण्ड (क), (घ) र (ङ) बमोजमिको अध्यक्ष र सदस्यको पदावधि चार वर्षको हुनेछ र नजि एकपटकको लागि पुनः नियुक्त वा मनोनित हुन सक्नेछ । १४. बोर्ड स्वशासित संस्था हुने : (१) बोर्ड एक अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुनेछ । (२) बोर्डको काम कारबाहीको लागि एउटा छुट्टै छाप हुनेछ । (३) बोर्डले आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र बोर्ड उपर पनि सोही नाममा नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ । (४) बोर्डले व्यक्ति सिरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेचबिखन गर्न तथा अन्य किसिमले उपयोग गर्न सक्नेछ । (५) बोर्डको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौँ उपत्यकाभित्र रहनेछ र बोर्डले प्रदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्न सक्नेछ । १५. बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) यस ऐनमा अन्यत्र उल्लखिति काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त बोर्डको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजमि हुनेछ :- । (क) स्वास्थ्य बीमा

सम्बन्धी नीति, रणनीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा तथा स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने, । (ख) सेवाको स्तर निर्धारण गर्ने, । (ग) सेवा उपलब्ध गराए बापतको भुक्तानीको विधि र दर तोक्ने, । (घ) कोषको व्यवस्थापन, संरक्षण तथा सुरक्षित लगानी नीति तय गर्ने, ।

(ङ) बोर्डको सङ्गठन संरचना र दरबन्दी स्वीकृतिका लागि मन्त्रालयमा पेश गर्ने, । (च) सेवा प्रदायकको काम कारबाहीको अनुगमन, नियमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने । (छ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने । (२) बोर्डले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार आवश्यकता अनुसार बोर्डको सदस्य वा कुनै अधिकृत कर्मचारी वा स्थानीय तहलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ । १६. बोर्डको बैठक र निर्णय : (१) बोर्डको बैठक वर्षको चार पटकमा नघट्ने गरी आवश्यकता अनुसार अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ । (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सदस्य-सचिवले सदस्यहरूसँग परामर्श गरी बोर्डको बैठक बोलाउन सक्नेछ । (३) कार्यकारी निर्देशकले अध्यक्षसँग परामर्श गरी बोर्डको बैठकमा छलफल हुने विषयको कार्यसूची सहितको सूचना बैठक बस्ने मितिभन्दा तीन दिन अगावै सबै सदस्यलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । (४) बोर्डको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा उपस्थित सदस्यहरूले आफूहरूमध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ । (५) बोर्डमा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बोर्डको बैठकका लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ । (६) बोर्डको बैठकमा बहुमतको निर्णय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ । (७) बोर्डको बैठकमा सम्बन्धित पदाधिकारी तथा स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ । (८) बोर्डको बैठकको निर्णय सदस्य-सचिवले प्रमाणित गर्नेछ । (९) बोर्डको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि बोर्डले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ । १७. उपसमिति गठन गर्न सक्ने : (१) बोर्डले आफ्नो काम कारबाहीको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार कुनै सदस्यको संयोजकत्वमा उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ । (२) उपदफा (१) बमोजिमको उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा कार्यविधि बोर्डले त्यस्तो उपसमिति गठन गर्दा बखत निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ । परिच्छेद-४ । अध्यक्ष, सदस्य, कार्यकारी निर्देशक तथा कर्मचारी । १८. अध्यक्ष तथा सदस्य पदको लागि योग्यता : देहायको योग्यता पुगेको कुनै व्यक्ति बोर्डको अध्यक्ष तथा सदस्य हुन सक्नेछ :- । (क) नेपाली नागरिक, । (ख) मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कुनै विषयमा कम्तीमा स्नातक उपाधि हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा अध्यक्षको हकमा कम्तीमा सात वर्ष र सदस्यको हकमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव भएको, । तर दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (घ) बमोजिमको सदस्यको लागि चिकित्साशास्त्र, जनस्वास्थ्य, अर्थशास्त्र वा वित्तीय व्यवस्थापन विषयमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेको हुनु पर्नेछ । (ग) भ्रष्टाचार, जबरजस्ती करणी, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागू औषध बिक्री वितरण तथा निकासी वा पैठारी, सम्पत्ति शुद्धीकरण, राहदानी दुरुपयोग, अपहरण सम्बन्धी कसूर वा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय नपाएको, ।

(घ) सुशासन प्रवर्द्धन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०८१ द्वारा झिकिएको । (ङ) कुनै बीमा कम्पनीको सञ्चालक वा आधारभूत शेयरधनी नरहेको, । स्पष्टीकरण : यस खण्डको प्रयोजनको लागि "आधारभूत शेयरधनी" भन्नाले कुनै बीमा कम्पनीको कुल चुक्ता पूँजीको एक प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर आफ्नो नाममा रहेको व्यक्ति समझनु पर्छ । (च) पैंसठ्ठी वर्ष ननाघेको । १९. अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार : अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :- । (क) बोर्डको बैठक बोलाउने, । (ख) स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा आवश्यकता अनुसार बोर्डको नेतृत्व गर्ने, । (ग) कार्यकारी निर्देशकको कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्ने, । (घ) बोर्डको वार्षिक प्रतिवेदन मन्त्रालय मार्फत प्रधानमन्त्री समक्ष पेश गर्ने, । (ङ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने । २०. कार्यकारी निर्देशक : (१) बोर्डको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न पूर्णकालीन पदाधिकारीको रूपमा एक कार्यकारी निर्देशक रहनेछ । (२) कार्यकारी निर्देशकको पदावधि चार वर्षको हुनेछ र निजिलाई बढीमा एक पटकको लागि पुनः नियुक्ति गिर्न सकिनेछ । (३) कार्यकारी निर्देशकको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त तथा सुबिधा तोकिए बमोजिम हुनेछ । २१. कार्यकारी निर्देशकको पदमा नियुक्त हुनको लागि योग्यता : कार्यकारी निर्देशकको पदमा नियुक्त हुनका लागि देहायको योग्यता पुगेको हुनु पर्नेछ :- । (क) मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट अर्थशास्त्र, व्यवस्थापन, कानून, चिकित्सा शास्त्र, जनस्वास्थ्य वा स्वास्थ्य अर्थशास्त्र सम्बन्धी विषयमा कम्तीमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको, । सुशासन प्रवर्द्धन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०८१ द्वारा संशोधित । (ख) दफा १८ को खण्ड (क) र (ग) बमोजिमको योग्यता पुगेको, । (ग) पैंसठ्ठी वर्ष ननाघेको । २२. सिफारिस समिति : (१) कार्यकारी निर्देशकको पदमा नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको एक सिफारिस समिति रहनेछ :- । (क) लोक सेवा आयोगको अध्यक्ष वा निजिले तोकेको आयोगको सदस्य - संयोजक । (ख) अर्थशास्त्र, व्यवस्थापन, वित्त, कानून, स्वास्थ्य अर्थशास्त्र तथा बीमा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा सात वर्षको अनुभव प्राप्त व्यक्तिहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य । (ग) सचिव, मन्त्रालय - सदस्य-सचिव । (२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले तोकिए बमोजिम खुल्ला प्रतिस्पर्धाको आधारमा कार्यकारी निर्देशकको पदमा नियुक्तिको लागि दफा २१ बमोजिमको योग्यता पुगेको व्यक्तिमध्येबाट तीन जना व्यक्तिको नाम सिफारिस गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजमि सफिारसि भएका व्यक्तहिरू मध्येबाट एक जनालाई नेपाल सरकारले कार्यकारी नर्दिेशकको पदमा नयिुक्तगिर्नेछ । (४) उपदफा (१) बमोजमिको समतिकिो कार्यवधिसिो समतिआिफैले नर्धिारण गरे बमोजमि हुनेछ ।

२३. कार्यसम्पादन करार गर्ने : बोर्डले कार्यकारी नर्दिेशकसँग तोकएि बमोजमि कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ । २४. कार्यकारी नर्दिेशकको काम, कर्तव्य र अधकिार : कार्यकारी नर्दिेशकको काम, कर्तव्य र अधकिार देहाय बमोजमि हुनेछ :- । (क) स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी नीतिरणनीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी बोर्ड समक्ष पेश गर्ने, । (ख) स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी तालमि, अध्ययन, अनुसन्धान, सुपरीवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने, । (ग) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको सूचना, सञ्चार तथा समन्वय सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने, । (घ) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्धता सम्बन्धी व्यवस्था, सेवास्तरको नर्धिारण, सेवा प्रदायकसँग गरनिे समझौताको शर्त तथा भुक्तानी वधितियार गरी बोर्ड समक्ष पेश गर्ने, । (ङ) बोर्डको आय व्ययको लेखा राख्ने, आन्तरकि नयिन्त्रण प्रणाली लागू गर्ने र लेखा परीक्षण गर्ने, गराउने, । (च) बोर्डको नर्णिय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने, । (छ) वार्षकि प्रतवेिदन तयार गरी बोर्ड समक्ष पेश गर्ने, । (ज) तोकएि बमोजमि अन्य कार्य गर्ने । २५. पद रक्त हुने : (१) देहायको अवस्थामा अध्यक्ष, सदस्य तथा कार्यकारी नर्दिेशकको पद रक्त भएको माननिेछ :- । (क) अध्यक्ष वा कार्यकारी नर्दिेशकले नेपाल सरकारमा तथा सदस्यले अध्यक्ष समक्ष लखिति राजीनामा दएिमा, । (ख) बोर्डलाई जानकारी नदईि लगातार तीन पटक बोर्डको बैठकमा अनुपस्थति भएमा, । (ग) दफा १८ को खण्ड (ग) मा उल्लखिति कसूरमा अदालतबाट दोषी ठहरएिमा, । (घ) नजिको पदावधसिमाप्त भएमा, । (ङ) नजिलाई उपदफा (२) बमोजमि पदबाट हटाएमा, । (च) नजिको मृत्यु भएमा । (२) दफा १३ को उपदफा (३) तथा दफा २० को उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखएिको भए तापनिअध्यक्ष, सदस्य वा कार्यकारी नर्दिेशकले बोर्डको हति वपिरीत कुनै कार्य गरेमा वा पदीय जम्मिेवारी पूरा नगरेमा अध्यक्ष तथा कार्यकारी नर्दिेशकको हकमा नेपाल सरकार र मनोनति सदस्यको हकमा मन्त्रालयले नजिको पदावधसिकनु अगावै नजिलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । (३) उपदफा (२) बमोजमि अध्यक्ष, सदस्य तथा कार्यकारी नर्दिेशकलाई नजिको पदबाट हटाउनु अघनिजि उपर लागेको आरोप उपर सफाइ पेश गर्न मनासबि मौका दनिु पर्नेछ । (४) उपदफा (३) बमोजमि आरोप लागेको अध्यक्ष, सदस्य वा कार्यकारी नर्दिेशकलाई पदमा राखी रहँदा नजि उपर लगाइएको आरोप उपर प्रमाण नजिले नष्ट गर्ने वा बोर्डलाई कुनै हानिनोक्सानी गर्न सक्ने मनासबि आधार देखएिमा नयिुक्त वा मनोनयन गर्ने अधकिारीले नजिलाई तत्काल पदबाट नलिम्बन गर्न सक्नेछ । (५) उपदफा (४) बमोजमिको नलिम्बनको अवधितीन महनिाभन्दा बढी हुने छैन । सुशासन प्रवर्धन तथा सार्वजनकि सेवा प्रवाह सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०८१ द्वारा थप ।

(६) कुनै कारणले कार्यकारी नर्दिेशकको पद रक्त भएमा दफा २२ को उपदफा (३) बमोजमि कार्यकारी नर्दिेशक नयिुक्तनिभएसम्मको लागिकार्यकारी नर्दिेशकको रुपमा काम गर्न मन्त्रालयले मन्त्रालय वा अन्तर्गत बहाल रहेको नेपाल स्वास्थ्य सेवाको कम्तीमा एघारौं तहको कर्मचारीलाई खटाउन सक्नेछ । २६. कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था : (१) बोर्डमा आवश्यक सङ्ख्यामा कर्मचारीहरू रहनेछन् । (२) उपदफा (१) बमोजमि बोर्डमा रहने कर्मचारीको नयिुक्ति, पारश्रिमकि, सेवाका शर्त तथा सुवधिा तोकएि बमोजमि हुनेछ । (३) बोर्डले वशिषज्ञता आवश्यक पर्ने र आफ्नो कर्मचारीबाट सम्पादन हुन नसक्ने कामको लागिविज्ञि नयिुक्त गर्न सक्नेछ र त्यस्तो वज्ञिको योग्यता, पारश्रिमकि, सेवाका शर्त तथा सुवधिा बोर्डले नर्धिारण गरे बमोजमि हुनेछ । परचि्छेद-५ । कोष तथा लेखा । २७. कोष : (१) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागिएक स्वास्थ्य बीमा कोष रहनेछ । (२) उपदफा (१) बमोजमिको कोषमा देहाय बमोजमिका रकम रहनेछन्:- । (क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम, । (ख) योगदानकर्ताबाट प्राप्त रकम, । (ग) स्वदेशी सङ्घ, संस्था वा व्यक्तबिाट प्राप्त रकम, । (घ) वदिेशी सरकार, सङ्घ, संस्था वा व्यक्तबिाट प्राप्त रकम, । (ङ) बोर्डले आर्जन गरेको तथा अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम । (३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) बमोजमिको रकम प्राप्त गर्नु अघनिेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृतलिनिु पर्नेछ । (४) कोषको रकम बोर्डले तोकेको नेपालभत्रिको “क” वर्गको वाणज्यि बैङ्कमा खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ । (५) कोषको खाताको सञ्चालन कार्यकारी नर्दिेशक र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ । २८. कोषको प्रयोग : (१) बोर्डको तर्फबाट गरनिे सम्पूर्ण खर्च कोषबाट व्यहोरनिेछ । (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखएिको भए तापनिस्वास्थ्य बीमा प्रवर्धन र प्रशासनकि खर्चको लागिकोषको कुल बजेटको बाहर प्रतशितमा नबढ्ने गरी खर्च गर्नु पर्नेछ । २९. कोषको लेखा तथा लेखापरीक्षण : (१) कोषको आय व्ययको लेखा प्रचलति कानून बमोजमि राख्नु पर्नेछ । (२) बोर्डले आफ्नो आय व्ययको आन्तरकि लेखापरीक्षण तोकएि बमोजमि गराउनु पर्नेछ । (३) बोर्डले प्रत्येक आर्थकि वर्ष समाप्त भएको तीन महनिाभत्रि महालेखा परीक्षकबाट अन्तमि लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ । (४) मन्त्रालयले चाहेमा जुनसुकै बखत बोर्डको हसिाब कताब जाँच गर्न, गराउन सक्नेछ । ३०. रकम फर्जि नहुने : प्रचलति कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखएिको भए तापनिकोषको रकम फर्जि हुने छैन । परचि्छेद-६ । उजुरी, सजाय तथा पुनरावेदन । ३१. उजुरी दनि सक्ने : (१) सेवा प्रदायकले बीमतिलाई सेवा प्रदान नगरेमा, सेवा प्रदान गर्न ढलिा सुस्ती गरेमा वा नर्धिारति सेवास्तरभन्दा न्यून गुणस्तरको सेवा दएिमा बीमतिले त्यस्तो सेवा प्रदायक उपर सो कार्य भएको मतिलिै नब्बे दनिभत्रि बोर्ड वा बोर्डले तोकेको कुनै नकिाय समक्ष उजुरी दनि सक्नेछ । (२) उजुरी दनिे सम्बन्धी अन्य

व्यवस्था तोकिए बमोजमि हुनेछ ।

३२. सजाय : (१) दफा ३१ बमोजमिको उजुरी जाँचबुझ गर्दा मनासबि देखिएमा बोर्डले त्यस्तो सेवा प्रदायकलाई पन्ध्र हजारदेखि पच्चसि हजारसम्म जरविाना गरी सो जरविाना बराबरको रकम बीमतिलाई क्षतपूर्ति स्वरूप भराई दनिेछ । (२) कुनै बीमतिले दफा ८ वपिरीतको कार्य गरी बोर्डलाई हानि नोक्सानी पुऱ्याएमा बोर्डले त्यस्तो बीमतिलाई नजिबाट भएको नोक्सानीको बगिो बराबरको रकम जरविाना गर्न सक्नेछ । (३) कुनै सेवा प्रदायकले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नयिम वपिरीत अन्य कुनै काम गरेमा बोर्डले त्यस्तो सेवा प्रदायकलाई पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरविाना गर्न सक्नेछ । ३३. पुनरावेदन गर्न सक्ने : दफा ३२ बमोजमि बोर्डबाट भएको नर्णियमा चत्ति नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो नर्णियको जानकारी पाएको मतिलिै पैंतीस दनिभत्रि सम्बन्धति उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ । परच्छिेद-७ । वविधि । ३४. वविाद समाधान : (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नयिमको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्ने क्रममा बोर्ड, बीमति वा सेवा प्रदायक बीच कुनै वविाद उत्पन्न भएमा यस्तो वविादको समाधान आपसी समझदारीबाट गरनिेछ । (२) उपदफा (१) बमोजमि वविाद समाधान नभएमा त्यस्तो वविादको समाधान तोकिए बमोजमिको वविाद समाधान समतिलिै गर्नेछ । (३) उपदफा (२) बमोजमिको समतिलिै गरेको वविाद समाधानको नर्णियमा चत्ति नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो नर्णियको जानकारी पाएको मतिलिै पैंतीस दनिभत्रि सम्बन्धति जल्लिा अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ । ३५. बैठक भत्ता : सदस्यहरूले बोर्डको बैठकमा भाग लिए बापत तोकिए बमोजमिको बैठक भत्ता पाउनेछन् । ३६. नेपाल सरकारसँग सम्पर्क : बोर्डले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क गर्दा मन्त्रालय मार्फत गर्नु पर्नेछ । ३७. नर्देशन दनि सक्ने : मन्त्रालयले यस ऐनको कार्यान्वयनका सन्दर्भमा बोर्डलाई आवश्यक नर्देशन दनि सक्नेछ र त्यस्तो नर्देशन पालना गर्नु बोर्डको कर्तव्य हुनेछ । ३८. प्रचलति कानून बमोजमि हुने : यस ऐनमा लेखिएको वषियमा यसै ऐन बमोजमि र यस ऐनमा नलेखिएको वषियको हकमा प्रचलति कानून बमोजमि हुनेछ । ३९. नयिम बनाउन सक्ने : यो ऐन कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक नयिम बनाउन सक्नेछ । ४०. वनियिम बनाउन सक्ने : बोर्डले यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नयिमको अधीनमा रही आवश्यक वनियिम बनाउन सक्नेछ । ४१. नर्देशकि तथा कार्यवधि बिनाउन सक्ने : बोर्डले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नयिम तथा वनियिमको अधीनमा रही आवश्यक नर्देशकि तथा कार्यवधि बिनाउन सक्नेछ । ४२. खारेजी र बचाउ : (१) सामाजकि स्वास्थ्य सुरक्षा वकिास समति गिठन आदेश, २०७१ खारेज गरएिको छ । (२) उपदफा (१) बमोजमिको गठन आदेश बमोजमि भए गरेका सबै काम कारबाही यसै ऐन बमोजमि भए गरेको माननिेछ ।